

Югозападен университет „Неофит Рилски“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катерина Щерева

относно дисертация на тема **„ОЦЕНКА РАЗБИРАЕМОСТТА НА РЕЧТА ПРИ
ЛИЦА С ПРИДОБИТА ДИЗАРТРИЯ“**

на Радостина Георгиева Костова

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт ; Професионално
направление: 7.4. Обществено здраве; Научна специалност: Логопедия

научен ръководител – доц. д-р Миглена Симонска-Цацова

1. Данни за дисертанта

През 2012 г. Радостина Костова завършва бакалавърска степен в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. През 2015 г. получава магистърска степен в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. От 2017 г. досега е докторант в същия университет. От 2018 г. Радостина провежда практически обучения на студентите в специалност „Логопедия“ в същия университет.

2. Данни за докторантурата

Докторантката е изпълнила всички изисквания и успешно е положила изпитите и необходимите докторантски минимума. Докторантката е представила и три публикации по темата на дисертационния труд.

3. Данни за дисертацията

Темата на дисертационния труд **„ОЦЕНКА РАЗБИРАЕМОСТТА НА РЕЧТА ПРИ
ЛИЦА С ПРИДОБИТА ДИЗАРТРИЯ“** е актуална и значима, тъй като засяга неизследвани теми и проблеми в българското научно пространство. Авторката поставя във фокуса на своето научно изследване назрялата необходимост от създаване на

стандартизирани методи за диагностика при лица с неврологично базирани комуникативни нарушения. Дисертацията включва въведение, три глави, заключение, приноси и приложения. Текстът е в обем от 151 страници и включва 30 таблици и 34 фигури. Цитираната литература обхваща 174 заглавия на български и английски език.

В увода авторката обосновава актуалността и научната значимост на темата. Работата прави добро впечатление с това, че още във въведението са описани обекта, предмета и целта на научния труд. Биха могли да се добавят задачите и хипотезата на изследването.

Теоретичната обосновка на проблема е представена в Първа глава ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР. Разгледана е основната научна рамка, свързана с дизартрията: историческия обзор, дефиниции на дизартрия, класификации, форми на дизартрия. В тази първа глава дизартрията е представена и през призмата на ICF. Теоретичното изложение показва задълбочените познания на докторантката по изследваната тематика, както и професионалното познаване и боравене със специфичната терминология. Литературните източници са задълбочено разгледани и анализирани, а прегледността е постигната чрез редица таблици и диаграми. Специално внимание е отделено на разбираемостта на речта при лица с дизартрия и възможностите за нейната оценка. С голяма вещина са разгледани наличните в световен план тестове за оценка на разбираемостта на речта при деца и възрастни. Първа глава завършва с обобщение и изводи от направения литературен преглед като още веднъж се изтъква, че „съществуват различни методи за оценка разбираемостта на речта на речта при лица с придобита дизартрия, но не бяха открити данни за такъв тип инструментариум, които да се прилага в логопедичната практика в България, тази липса налага и необходимостта от разработване на стандартизирани и надеждни методи за диагностика“ /стр. 46/.

Във Втора глава ПРОГРАМА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО са описани цел, хипотези, задачи, контингент и етапи на изследването, концепция, методика и методи на научното изследване както и на методите на статистическа обработка. Като основна цел е посочена: „оценяване разбираемостта на речта при лица с придобита дизартрия“ /стр. 47/, а основната хипотеза е, че „степената на разбираемост на речта зависи от формата на дизартрия“. На базата на обширното изследване и прилагането на богат инструментален материал, смятам, че биха могли да бъдат генерирани допълнителни хипотези, свързани с връзката между разбираемостта на речта при лица в придобита дизартрия и отделните компоненти, включени в теста Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2). Задачите са

формулирани много точно и ясно, което е довело до логически построената структура на изложението на докторантката. Участници в изследването са лица с придобита форма на дизартрия вследствие от различни неврологични заболявания. Минималната отчетена възраст е 20 години, а максималната - 90-годишна възраст. От тях 40 мъже (50%) и 40 жени (50%). Извадката има средна възраст от 57,5 години. Изследването е проведено територията на областите – Благоевград, Кюстендил, Перник, София и Враца. Изследването на контингента е проведено между 2018 и 2019 година. Важен момент в описанието на концепцията на изследването е търсенето на алгоритъм на провеждането на изследването, още повече, че авторката отбелязва, че „в България няма достатъчно публикации относно провеждането на изследвания за диагностика на дизартрия със стандартизирани методи“. Методиката и методите на научното изследване са разделени на: методи прилагани в експерименталния процес и методи за обработка и представяне на получените от изследването резултати. Методологическият инструментариум включва редица анкетни и тестови методи: Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2), Assessment to Intelligibility of Dysarthric Speech (AIDS), Sona Speech II, MAICO Diagnostic MA27 и др. Работата би спечелила повече, ако в таблица 14 беше поместен лингвистичният материал от теста Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2), за да могат членовете на журито да се уверят в това, че той е наистина „фонетично“ и фонологично балансиран. Правят впечатления и редица повторения в изложението, особено при описанието на компонентите на теста Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2), което може да се обясни с желанието на авторката за по-голяма яснота на обясненията. Интересен компонент в изследването е и приемането и въвеждането на ролята на „оценителите“ относно разбираемостта на речта, което прави резултатите максимално обективни. Докторантката показва много добри умения за планиране, организиране и провеждане на експериментално изследване. Статистическите методи са описани коректно, като е добре тяхното описание да започва от дескриптивната статистика и после да се представят останалите методи.

Трета глава РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ НАУЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ представя статистическата обработка на данните, анализ на резултатите и изводите от експерименталното изследване. Намирам, че частта „Резултати и анализ на резултатите от проучването на медицинската документация на контингента на научното изследване“ и медицинската диагноза би трябвало да бъдат поместени и обсъдени във Втора глава, тъй тя отразява описание на контингента, което предхожда същинския процес на изследване. В тази трета глава е направено диференциране на формите на дизартрия,

които проявяват изследваните лица, на базата на приложението на FDA-2. Получените резултати от логопедичната диагностика са обработени статистически с тестовете на Крускал-Уолис /при $p=0,020, \leq 0,05$ / и Ман-Уитни като се търси статистически значима разлика по отношение на определена характеристика на речта /рефлекси, респирация, „устни“, „небце“, „ларинкс“, „езика“ и разбираемост на речта/, като в същото време се сравняват резултатите между отделните форми на дизартрия.

Авторката успява чрез приложението на FDA-2 да постигне поставените от нея задачи за определяне формата на дизартрия и за събиране на информация относно симптоматиката, проявена при всяко едно лице, взело участие в експерименталната част на дисертационния труд. Повдигнатата хипотеза е потвърдена, т.е. установена е статистически значима разлика в степента на разбираемостта на речта между отделните форми на дизартрия. Допълнително са приложени постхок тестове за отчитане на статистически значима разлика между формите на дизартрия и оценката на разбираемостта на речта на равнищата: дума, изречение и разговор. Интересен е и подхода за съпоставяне на данните по отношение на разбираемостта на речта на лица с придобита форма на дизартрия между оценката, дадена от оценителите и основния изследовател, като формите на дизартрия се подреждат в следната последователност (от високи към ниски стойности за разбираемост на речта): флацидна форма; атаксична форма; екстрапирамидна форма; спастична форма и смесена форма. Много добро впечатление прави и факта, че в редица части на изложението авторката цитира и обсъжда получените резултати и данни като ги сравнява с такива, които са вече известни в научната литература, като получените от нея резултати потвърждават такива от по-ранни изследвания и източници.

Прави впечатление изключително детайлната статистическа обработка, професионалното боравене с получената богата база данни и уменията да се анализират и интерпретират получените резултати. Все пак бих препоръчала в бъдещи интерпретации на тези резултати да се включат допълнителни статистически методи, като например Корелационен анализ между отделните изследвани параметри от тест Frenchay Dysarthria Assessment Second edition (FDA-2) и нивото на разбираемост на речта при лица с придобита дизартрия, както и не е за подценяване факта да се обсъдят зависимости, свързани с възрастта и пола на изследваните лица и други демографски фактори.

4. Научно-приложни приноси на дисертационния труд:

А. Научно-теоретични приноси:

В литературния обзор е систематизирана значителна по обем информация относно придобитата дизартрия и оценката на разбираемостта на речта.

Представени са данни за взаимовръзката на степента на разбираемост на речта и отделните форми на дизартрия.

Изведени са основните характеристики на систематизиран модел за диагностика на дизартрия.

Б. Практико-приложни приноси:

Адаптиран е теста FDA-2, като лингвистичният материал е съобразен с критериите и от друга страна с фонетичните особености на българския език.

Резултатите от изследването са насочени към практиката с цел изтъкване на необходимостта от приложение на оценката на разбираемостта на речта в случаите на дизартрична симптоматика.

Заключение: Дисертационната разработка е посветена на изключително актуален проблем в логопедичното научно поле. Докторантката показва много добра теоретична подготовка и умения за организиране и провеждане на научно изследване. Професионалната обработка на получените данни е основа за извеждане на аргументирани анализи и изводи, които имат несъмнени приноси както в теоретичен, така и в практико-приложен план. На основата на тези заключения давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Радостина Костова образователната и научна степен „доктор“.

17.01.2021 г.

Рецензент:

/доц. д-р Катерина Щерева/